

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.н. Костадин Илиев Паев,
определен за член на научното жури
със Заповед № РД-38-467/20.07.2023 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“,
в конкурс за заемане на академичната длъжност **професор**,
в ПН.1.3. Педагогика на обучението по ... (Методика на обучението по история.
Образование и гражданско възпитание през 20 – 30-те години на ХХ век),
обявен в ДВ. бр. 56 от 30.06.2023 г.

I. Кратки биографични данни за кандидата

Документи за участие в обявения конкурс е подал единствен кандидат Георги Якимов Стойчев. Кандидатът придобива магистърска степен по история в СУ „Св. Климент Охридски“ и професионална педагогическа квалификация „учител по история“ през 1989 г., а през 2001 г. защитава ОНС „доктор“. От 1989 до 2002 г. работи като учител по история, а от 2002 г. – като преподавател в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, преминавайки последователно през академичните длъжности „ст. асистент“, „гл. асистент“ и „доцент“ в ПН.1.3. Педагогика на обучението по ... (методика на обучението по история – история и гражданско образование), която длъжност заема и понастоящем.

Кандидатът има достатъчна преподавателска заетост и педагогически опит в преподаването на дисциплините, за които е обявен конкурсът.

II. Характеристика на научната продукция на кандидата и изпълнение на минималните наукометрични показатели

Съвкупната научна продукция представена от кандидата за участие в конкурса включва: 1 (една) монография, 5 студии и 14 статии, публикувани в реферирани списания или в редактирани колективни токове. Допълнително

кандидатът е представил педагогически издания – учебници и учебни пособия, използвани в училищната мрежа – което е важно, предвид насочеността на конкурса и преподаваните от кандидата учебни дисциплини.

От представената справка е видно, че кандидатът отговаря на националните минимални наукометрични показатели и на допълнителните условия на СУ „Св. Климент Охридски“ за съответното професионално направление.

Научната продукция на кандидата обхваща няколко изследователски полета:

- 1) историята на българското образование през 20 -30 г. на XX век;
- 2) историята на гражданското образование в България и съвременното му състояние у нас;
- 3) гражданското образование в някои европейски страни и САЩ;
- 4) дидактически проблеми на стопанската история и формиране на икономическа грамотност у учениците;
- 5) методически аспекти на обучението по история и гражданското образование.

III. Основни приноси в научната дейност на кандидата.

Основният труд на кандидата – монографията *„Българското образование (1934 – 1939). Реформи, национализъм, държавно-гражданско възпитание“*, издание на Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2023 (452 с.) – изследва тенденциите в българското образование през един от дискуссионните в българската историография периоди.

На първо място авторът търси връзката между идеите на политическите режими управлявали страната от 1934 до 1939 г. и тяхната политика в областта на образованието. В изследването си Георги Якимов посочва следните конкретни промени в управлението на образователната система през този период: ново просветно законодателство чрез наредби-законали, засилване на

централизацията в управлението на образованието, премахването на избираемите училищни настоятелства, налагане на идеологията на „творческия национализъм“, промените в училищната мрежа, програмите и учебниците, утвърждаването на линията за засилено национално възпитание на учениците, промените в положението на учителската прослойка, налагането от държавната власт на единна професионална организация на просветните дейци, реакциите на обществото към просветната политика и др. (с. 12).

Сред основните политически формации в страната през 20-те – 30-те години на XX в., авторът отделя най-голямо внимание на политически кръг „Звено“, чиито представители в управлението осъществяват просветни реформи, след преврата на 19 май 1934 г. Детайлно е разгледана реформената дейност на правителството на деветнадесетомайците в образователната сфера, реализирана чрез поредица от наредби-законали, с които се засилва централистичният принцип в управлението на българската просветна система. С тях се ограничава либералния характер на образователното дело, премахва се обществения контрол чрез общинските училищни настоятелства, които губят много от предишните си правомощия и се превръщат в съвещателни органи с предимно стопански функции, ограничава се гимназиалното образование.

Намирам като особено важен елемент на изследването отчетливо подчертаната от автора политика на деветнадесетомайци към ограничаване на общообразователния характер на средните училища и разширяване на професионалното образование, което да съответства на стопанските потребности на страната. Тук бих добавил, че идеята за засилване и разширяване на професионалното образование не е продиктувана само от стремежа за задоволяване на стопанските нужди на обществото. Тази идея кореспондира с концептуалните възгледи на политическия кръг „Звено“ за нов модел на управление на държавата. В него те отреждат приоритетна роля на съсловните организации и планират създаването на корпоративен парламент, идея кореспондираща с практиката на италианския фашистки режим. В наредба-закон

за формиране на професионални сдружения на държавните служители се предвижда създаването на професионални организации като елемент на държавното управление.

Авторът е засегнал и въпроса за реакцията на българската общественост към промените в образователната система, включително и на водещи педагози. В заключение Г. Якимов стига до извода, че до края на 30-те години на XX в. българската просветна система остава в рамките на утвърдената в следосвобожденските десетилетия традиция (с. 256).

Смятам за сполучлив опитът на автора да очертае идеите на т.нар. „творчески национализъм“, залегнали в основата на промените в обучението и възпитанието на децата и учениците през втората половина на 30-те години. Разгледани са трудовете на българските педагози, считани за идеолози на „новото образование“ и чиито изследвания са насочени към превъзпитание на българското учителство, на което новата власт възлага надежди да подготви „новите граждани“ на страната. Авторът отхвърля наложеното в близкото минало мнение, че те са проводници на фашистки, шовинистични и расистки идеи в българската просвета (с. 309-310, 426). Това негово становище би могло да се приеме принципно, без да се отрича, че такива опити все пак е имало и те в определена степен оказват влияние върху образователната политика на българските правителства през разглеждания период.

Важна част от монографията представлява проучването на дейността на казионния Просветен съюз, чрез който безпартийния режим се стреми да приобщи българското учителство към „новата държава“. Авторът не пропуска да проследи дейността и усилията на съюза за подобряване на материалното положение на просветните дейци и разширяване на просветно-културните и социални дейности в интерес на голямата част от държавните служители.

Г. Якимов отделя важно място на добре познатата му и отдавнашен обект на творческите му интереси тема за гражданското образование, сега в хронологическата рамка на неговото изследване. Акцентът е насочен към

опитите на управляващите правителства да придадат чрез новите програми и учебници по предметите „Отечествознание“ и „Гражданско учение“ националистически уклон на обучението на учениците и едновременно с това те да се подготвят като лоялни на безпартийния режим граждани, с качества в унисон с неговите идеи. Авторът представя обобщено съдържанието на одобрените през втората половина на 30-те години учебници и прави кратък преглед на методическите указания на видни български педагози към учителите за по-успешно преподаване на гражданските знания в училище.

Заклучението на монографичният труд на кандидата може да се приеме като балансирано по отношение на оценките и изводите за провежданите през периода 1934-1939 г. реформи в българското образование. Авторът не е спестил критики, но изтъква и положителните страни на образователната политика на държавата по това време.

Три от представените студии на кандидата логично са пряко свързани с темата на монографичният труд, но за съжаление не са цитирани в него и не фигурират в приложената библиография.

На следващо място бих поставил изследванията на автора в областта на гражданското образование, с която тема той се занимава отдавна. В това отношение научните му приноси се очертават в следните направления: история на гражданското образование в България, преглед на гражданското образование в някои европейски страни (Русия, Великобритания, Полша) и САЩ, съвременно състояние на гражданското образование у нас, изучаването на правата на човека чрез обучението по история. В тези публикации кандидатът не се ограничава само до дискриптивното представяне на съществуващите учебни програми, учебниците, основното съдържание, методите и подходите използвани при усвояването на знания и формирането на граждански компетенции, но очертава и онези граждански ценности и добродетели, които формират съответната национална образователна система. Този комплексен

подход позволява да се открият спецификите на гражданското образование във отделните страни, както и наличните общи елементи и отлики.

Като част от гражданското образование в четири свои статии авторът разглежда една сравнително слабо проучена тема – формирането на началната икономическа грамотност на учениците. Целта на автора е усвояването на базови икономически понятия в обучението по история и цивилизации и установяването на закономерностите в икономическото развитие на обществото, с което младите хора да бъдат евентуално подготвени за бъдещата си стопанска дейност. Намирам идеята да се даде обща „икономическа грамотност“ на учениците чрез изучаването на историята за ценна и полезна, но предвид сложността на съвременната икономика, съм твърде скептичен, че това би могло да има конкретна практическа ползност, особено че тук става въпрос за ученици от 5-9 клас.

Що се отнася до формирането на политическа култура и изучаването на правата на човека в обучението по история, предмет на което са две публикации на кандидата, това е широко застъпена тема в трудовете на много американски и западноевропейски автори, но българското образование наистина е длъжник на младите хора в това отношение.

IV. Критични бележки, препоръки и въпроси

Към изказаните по-горе оценки на научните трудове и приноси на Г. Якимов бил могъл да добавя някои критични бележки и въпроси. Струва ми се неподходящо съдържанието на първата глава на монографията да бъде обособено в самостоятелна глава. Освен че е извън фиксираната хронологическата рамка и наличието на достатъчно изследвания за образованието през този период, въпреки връзката му с основното съдържание на труда, мястото му по мое мнение е в резюмиран вид то да бъде представено в увода. Необяснимо защо кандидатът не е включил в библиографията и цитиранията в монографичния си труд собствените изследвания по темата –

няколко студии и статия. Използването им в случая би било по-убедително доказателство за неговата самостоятелна и продължителна работа по основното съдържание.

V. Заключение.

Предвид направената оценка на научната продукция на кандидата, заключението че тя е резултат на самостоятелната му изследователска работа, покриване от негова страна на съответните наукометрични показатели, наличието на достатъчен педагогически опит и спазването на изисквания по отношение на процедурата, давам своята положителна рецензия на доц. д-р Георги Якимов Стойчев и предлагам на Факултетния съвет на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ той да бъде избран на академичната длъжност **професор** в ПН.1.3. Педагогика на обучението по ... (*Методика на обучението по история. Образование и гражданско възпитание през 20 – 30-те години на XX век*).

10 октомври 2023 г.

Рецензент:

Проф. д.н. Костадин Паев